

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЦІСАРУК ІРИНА ВАСИЛІВНА

УДК 37.091.12.011.3–051:62–042.65 (043.3)

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Бенера Валентина Єфремівна,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Горбатюк Роман Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, професор кафедри машинознавства і транспорту;

кандидат педагогічних наук
Шимкова Ірина Вікторівна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, старший викладач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності.

Захист відбудеться «26» квітня 2021 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013 та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «25» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна інноваційна за змістом і характером освітня система України не в повній мірі відповідає світовим тенденціям розвитку суспільства й ринку праці, що вимагає формування випереджувальної освітньої політики щодо забезпечення належного рівня професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

На важливості професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій в Україні акцентується увага в низці державних нормативно-правових документів (Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019); Рекомендаціях Європейської Ради і представників Урядів країн-членів «Про поліпшення якості педагогічної освіти» («On improving the quality of teacher education», 2007) та ін.) тощо. Очікувані результати реалізації «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.», Концепції «Нової української школи» (2016), Положення про Центр професійного розвитку педагогів (2020) спрямовують на підготовку фахівців вищої кваліфікації, здатних до інноваційного безперервного особистісного й професійного зростання. Увага звернена на гуманістично-орієнтовану ідеологію, декларуючи особистість як вищу цінність буття, а створення умов для її розвитку й самореалізації – як важливу місію держави. Тому особливої гостроти й національного значення набуває проблема органічного поєднання професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій із професійним розвитком в процесі навчання у закладах вищої освіти.

Теоретичне підґрунтя освітньої парадигми професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій представлено у працях: І. В. Андрощук, І. П. Андрощук, Р. Горбатюк, О. Коберник, М. Корець, Є. Кулик, М. Курач, Г. Левченко, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, В. Стешенко, А. Терещук, Г. Терещук, В. Тищенко, В. Титаренко, О. Торубара, Д. Тхоржевський, А. Цина, С. Яшук та ін., тоді як питання професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи лише опосередковано висвітлено у публікаціях: Г. Макарової, Л. Оршанського, І. Повечери, В. Сіпайло, І. Яремчук та ін. Проблема теоретико-методологічні засади самостійної освітньо-професійної діяльності подано в працях В. Вихрущ, О. Малихіна, О. Пехоти, Л. Романишиної, М. Солдатенко, І. Шоробури та ін.); питання організації науково-дослідної роботи розглядали О. Галус, Г. Клобак, О. Мартиненко, О. Микитюк та ін.); самовиховання студентів – О. Кучерявий, В. Поліщук, Л. Римар).

Окремі аспекти самостійної роботи висвітлено в працях В. Бенери, Т. Кугай, І. Рудневої, Є. Танько; Методичні засади самостійної роботи подано у дослідженнях учених В. Буринського (2001), Н. Бойко (2003), Н. Кардаш (2006), З. Кучер (2006), М. Умрик (2009), С. Яшанова (2003) та ін. З'ясовано, що в останні роки в дослідженнях О. Шмирко (2016), О. Сої (2016) розкрито окремі аспекти наукової проблеми у системі університетської педагогічної освіти.

Вивчення та узагальнення процесів реформування педагогічної освіти,

розвитку теорії й практики професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, наукових джерел і педагогічної практики засвідчили наявність низки *суперечностей*, які потребують розв'язання, зокрема:

– *на рівні концептуалізації*: між потребами суспільства й Нової української школи щодо підняття престижу вчительської професії і стимулювання безперервного професійного розвитку вчителів-інноваторів, здатних до формування всебічно розвиненої й творчої особистості учня та недостатнім рівнем підготовленості майбутніх учителів трудового навчання та технологій щодо реалізації цих видів діяльності;

– *на рівні змісту й організації*: між необхідністю інтенсифікації професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи на засадах компетентнісного підходу, практико-орієнтованого навчання, співробітництва й співтворчості і недостатнім рівнем забезпечення відповідних для цього організаційно-педагогічних умов у закладах вищої освіти;

– *на рівні професійної самореалізації*: між зростаючими вимогами до професійного рівня сучасного вчителя здатного до самоосвіти, самовиховання й внутрішньо вмотивованої самореалізації особистості та нереалізованістю можливостей майбутніх учителів трудового навчання та технологій дотримуватися стандартів професійної діяльності та відсутністю педагогічних умов для такого процесу.

Актуальність проблеми, недостатнє теоретичне і практичне розв'язання означених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційна робота виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій «Удосконалення змісту і методики фахової підготовки вчителів трудового навчання, технологій та інформатики».

Тему дослідження затверджено вченою радою Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (протокол № 6 від 6 грудня 2014 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 30 січня 2018 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов й структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

Відповідно до мети сформульовано **завдання дослідження**:

1. Вивчити стан дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи в теорії та практиці;

2. Виокремити і схарактеризувати структуру, критерії, показники й рівні

професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи;

3. Визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови забезпечення професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи;

4. Розробити й експериментально перевірити дієвість структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи за визначених педагогічних умов.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови і структурно-функціональна модель забезпечення професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

Для досягнення мети та вирішення визначених завдань дослідження застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичних*: вивчення, аналіз та порівняння науково-педагогічних джерел, психолого-педагогічної і філософської літератури з проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій з метою обґрунтування теоретико-методичних засад дослідження, моделювання – для виокремлення педагогічних умов та розробки структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи; *емпіричних*: анкетування, тестування, опитування, аналіз власного педагогічного досвіду, педагогічний експеримент – для визначення стану сформованості рівнів професійного розвитку та з метою перевірки ефективності реалізації педагогічних умов і розробленої структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи; *математичної статистики* – критерій χ^2 Пірсона – для перевірки гіпотези та достовірності результатів дослідно-експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено, теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов забезпечення професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи (забезпечення вмотивованого навчання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій стратегій самостійної роботи із врахуванням індивідуальної освітньої траєкторії; реалізація виховного потенціалу сучасних практико-зорієнтованих технологій самостійної роботи з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво; науково-методичний супровід процесу професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій на засадах гуманізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, фасилітаційного спілкування і супервізорської допомоги; програмування майбутнім вчителем трудового навчання та технологій персонального портфолію особистісного та професійного розвитку для життєвої та професійної перспективи); *розроблено* структурно-функціональну модель професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у

процесі самостійної роботи з такими блоками: теоретико-методологічний, процесуально-змістовий, діагностично-результативний;

– *удосконалено* методику використання традиційних й інноваційних технологій (веб-квестів (змагальні та навчальні; довгострокові та короткострокові), тьюторських технологій, технологій кооперативного і кооперативно-групового навчання, перевернутого навчання, рефлексивно-функціонального аналізу педагогічної діяльності, інтерактивних методів кейс-технологій (метод ситуаційного аналізу, метод інциденту, метод ситуаційно-рольових ігор, метод візуалізації, метод пазлів, метод дискусії) та сучасних технік художньої обробки матеріалів («квілтінг», «кінусайга», «пейп-арт», «стринг-арт» та ін.) з проєкцією на майбутню професію та успішну самореалізацію упродовж життя; *критерії* (мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) із відповідними показниками та визначено структуру професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій за компонентним складом (професійно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, проєктно-технологічний, регулятивно-рефлексивний) і схарактеризовано рівні прояву досліджуваного феномену (високий, достатній, середній, початковий) на основі компетентнісного підходу;

– *уточнено* поняття «професійний розвиток», «професіогенез», «професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій», «стратегії самостійної роботи», «самоосвітня компетентність», «персональне портфоліо»; змістове наповнення поняття «самостійна робота» у вищій школі;

– *дістали подальшого розвитку* й конкретизації теорія і методика професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й впровадженні інтерактивної розвивальної програми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, *спекурсу* «Сучасні технології самостійної роботи у професійному розвитку майбутнього вчителя» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології); *портфоліо* з арсеналом стратегій самостійної роботи, системи різнорівневих креативних вправ і завдань; *навчально-методичного посібника* «Самостійна робота: теорія і практика у професійній підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій»; критерійно-діагностичного інструментарію для визначення рівнів професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

Матеріали дослідження були використані здобувачами вищої освіти під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін зі спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології), у процесі написання курсових, кваліфікаційних робіт; науковцями в процесі дослідження актуальних проблем технологічної освіти, методистами та педагогічними працівниками для укладання підручників, навчально-методичних посібників з технологічної освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про

впровадження № 177-А від 07.02.2020 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 05-16/114-1 від 07.02.2020 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка про апробацію та впровадження № 09/1-377/3 від 15.09.2020 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1527/01 від 21.09.2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт про впровадження № 07-10/775 від 05.10.2020 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка про впровадження № 41 від 30.01.2020 р.).

У дослідженні впродовж 2014–2019 рр. брали участь 244 майбутніх учителів трудового навчання та технологій і 24 викладачі ЗВО.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в тому, що: у статті [3] – окреслено напрями удосконалення методики організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення фахових дисциплін з метою покращення якості освітнього процесу; у статті [4] – охарактеризовано сучасні методи і форми самостійної роботи для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; у статті [5] – визначено поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій» та розкрито уміння теоретичного і практичного характеру, якими повинні володіти майбутні фахівці під час організації самостійної діяльності; у статті [8] – досліджено досвід професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у США і Великій Британії; у посібнику [9] – представлено другий і третій модулі «Самостійна робота у вищій школі як засіб професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій» та «Технологічний підхід у професійному розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій»; у статті [11] – розкрито основні методичні організаційні аспекти самостійної роботи студентів за методикою «перевернутий клас» та запропоновано окремі рекомендації до вказаної методики; у статті [12] – проаналізовано особливості педагогічної практики як виду самостійної роботи майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Розробки та ідеї, що належать співавторам, у дисертації не використано.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного наукового пошуку представлено на науково-практичних конференціях, семінарах, педагогічних читаннях різного рівня, серед яких: – *міжнародні*: «Проблеми та перспективи технологічної освіти» (Кременець, 2011), «Трудове навчання та технології»: сучасні реалії та перспектива розвитку» (Київ, 2017), «Jubileuszowej okazji 10-lecia Wydziału Podstaw Techniki» (Lublin, 2018), «Science and technology of the present time: priority development directions of Ukraine and Poland» (Wolomin, 2018), «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Глухів, 2018), «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін» (Вінниця, 2018), «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2019); *всукраїнські* – «Проблеми та перспективи розвитку інженерно-педагогічної освіти» (Бердянськ, 2010),

«Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх вчителів: тенденції та перспективи» (Кривий Ріг, 2012), «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: досвід та перспективи» (Умань, 2018); «Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2020); *регіональні* – «Litteris et Artibus: нові горизонти» (Кременець, 2016–2019); «Kremenets science: open air, або Наука в кросівках» (Кременець, 2016–2019).

Основні результати дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методики професійної підготовки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету, кафедри технологічної та професійної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та трудового навчання Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (2016–2020 рр.); міжкафедральному семінарі в Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної праці відображено у 21 публікації автора (14 – одноосібні), з яких 10 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 7 статей у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 1 праця у колективній монографії, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні), 8 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 3 праці, які додатково відображають результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (373 найменування, із них 55 – іноземними мовами), додатків (22 на 111 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 392 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 215 сторінках. Роботу ілюстровано 47 рисунками та 21 таблицею.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; представлено інформацію про публікації автора, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження; подано дані про структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні засади професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» – опрацьовано наукові джерела з проблеми дослідження та обґрунтовано теоретичні засади досліджуваного феномену як психолого-педагогічної проблеми у вітчизняній теорії і практиці; розкрито категоріальний аналіз базових понять досліджуваної теми; схарактеризовано провідні тенденції

професійного розвитку майбутніх фахівців у вищій школі за кордоном.

Установлено, що теоретико-методологічні засади дослідження є інтегрованим вираженням *концептуальних засад* (методологічний, теоретичний, технологічний концепти; *методологічних підходів*: синергетичний, аксіологічний (ціннісний), системний, розвивально-діяльнісний, практико-орієнтований, інтегративно-акмеологічний, фасилітативний, культорологічний, компетентнісний; *принципів*: особистісного цілепокладання; професійної спрямованості; самоорганізації; цілісності; динамічності й зворотного зв'язку; єдності наукової та навчальної діяльності; культуровідповідності і національної спрямованості; імітаційного моделювання і конструктивної взаємодії тощо). У процесі професійного розвитку науковці уможливлють позитивне формування особистісних і професійних якостей особистості майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

На основі теоретичного аналізу проблеми (Є. Кулик (2006), М. Корець (2007), О. Торубара (2009), В. Титаренко (2010), А. Гедзик (2011), Р. Горбатюк (2011), А. Цина (2011), С. Ткачук (2012), В. Юрженко (2014), М. Курач (2016), С. Яшук (2016), В. Бойчук (2017), І. Гевко (2017), І. Смирнова (2018), І. В. Андрощук (2018), І. П. Андрощук (2019), Л. Шевченко (2019) та ін.) і враховуючи специфіку діяльності майбутніх фахівців, було визначено, що *професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи – це цілеспрямований та безперервний процес зростання і становлення майбутнього вчителя у навчально-професійній діяльності професійно значущих знань та умінь, компетентностей (професійної й самоосвітньої), особистісних якостей і педагогічних здібностей, соціальних навичок (soft skills) для творчої самореалізації у професійній сфері як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності для досягнення успіху впродовж життя.*

Визначено, що самостійна робота майбутнього вчителя є двоєдиною: як *провідна форма організації* аудиторних навчальних занять і основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у позанавчальний час у професійній підготовці у сучасному закладі вищої освіти; як *засіб безперервного професійного розвитку* можливостей майбутнього вчителя трудового навчання та технологій підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності, яка триває впродовж професіогенезу: від допрофесійної підготовки, професійного навчання до безпосередньої професійної діяльності і життєвої самореалізації для досягнення успіху упродовж життя.

Досліджено закономірності професійного розвитку особистості майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у вищій школі й визначено взаємозалежність успішності креативної діяльності особистості від організації культурного макро- та мікро середовища; взаємозв'язок та взаємозалежність досягнень професійного розвитку і багатовекторності функцій сучасного викладача вищої школи. Визначена потреба у науково-методичному супроводі професійного зростання майбутнього вчителя на засадах гуманізації інтерактивної взаємодії «викладач – студент», «студент – викладач», «студент – студент», «колега – колега» (А. Бойко, А. Вербицький, Є. Врублевська, Г. Рейндерс, Р. Сміт,

I. Соколова та ін.).

Досліджено, що ключовими позиціями щодо врахування закономірностей професійного розвитку особистості майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи є: врахування реального співвідношення між рівнем професійного розвитку та сформованістю й використанням на практиці професійної та самоосвітньої компетентностей суб'єктами експериментального навчання; орієнтація на можливість використання суб'єктом освітнього процесу набутих стратегій самостійної роботи у професійному ракурсі; позитивна мотивація набуття самоосвітніх умінь і навичок. Закономірності професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи було визначено з урахуванням законів і принципів, які виступили методологічним підґрунтям проведення дослідження.

У другому розділі – «Моделювання процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» – представлено процедуру організації і методики дослідження; схарактеризовано педагогічні умови забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів у процесі самостійної роботи; теоретично обґрунтовано та змодельовано процес забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

Обґрунтовано процес професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи з опорою на методологічні та науково-методичні розробки науково-педагогічних студій (І. Андрущук, М. Корець, Є. Кулик, М. Курач, Г. Левченко, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, В. Стешенко, А. Терещук, В. Тищенко, В. Титаренко, О. Торубара, Д. Тхоржевський, А. Цина, С. Яшук) та ін. Схарактеризовано *компонентний склад* професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи (професійно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, проектно-технологічний, регулятивно-рефлексивний) й виокремлено критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) із відповідними показниками. Дотично до критеріїв і показників визначено рівні (високий, достатній, середній і початковий), які репрезентують й визначають готовність майбутніх учителів трудового навчання та технологій до професійного розвитку упродовж життя.

Визначено й обґрунтовано *педагогічні умови* професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи: забезпечення вмотивованого навчання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій стратегій самостійної роботи із врахуванням індивідуальної освітньої траєкторії; реалізація виховного потенціалу сучасних практико-зорієнтованих технологій самостійної роботи з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво; науково-методичний супровід процесу професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій на засадах гуманізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, фасилітаційного спілкування і супервізорської допомоги; програмування майбутнім вчителем трудового навчання та технологій персонального портфоліо

особистісного та професійного розвитку для життєвої та професійної перспективи. Такі педагогічні умови забезпечували безперервність, ефективність і надійність протікання означеного процесу. Педагогічні умови особистісного та професійного зростання майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи реалізовувалися під час навчальних занять, практикумів, арт-студій, тренінгів та майстер-класів з використанням традиційних й інноваційних технологій (веб-квести, технології кооперативного і кооперативно-групового навчання, активні методи кейс-технологій) та сучасних технік художньої обробки матеріалів, спрямованих на оптимізацію процесу професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій з проєкцією на майбутню професію сприяли формуванню соціально активної і життєво компетентної особистості майбутнього фахівця, здатного до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження розроблено й теоретично обґрунтовано *структурно-функціональну модель* процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, що відображає досліджуваний процес і складається зі структурних *блоків* – теоретико-методологічний, процесуально-змістовий, діагностично-результативний та *етапи* реалізації (особистісно-мотиваційний, інноваційно-збагачувальний, рефлексивно-діяльнісний і результативно-діагностичний) (рис. 1).

Моделювання процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи схарактеризовано як цілеспрямований поетапний процес поступових, закономірних, динамічних змін у його теоретичному визначенні, практичній реалізації, структурних і змістових трансформаціях. Процес зумовлений реалізацією розробленої структурно-функціональної моделі та інтерактивної розвивальної програми професійного розвитку майбутнього фахівця, з якісними перетвореннями на кожному із визначених етапів: особистісно-мотиваційний, інформаційно-збагачувальний, рефлексивно-діяльнісний і результативно-діагностичний.

Структурно-функціональна модель базується на соціальному замовленні з опорою на очікувані результати реалізації педагогічних умов щодо безперервного професійного розвитку засобами самостійної роботи упродовж життя. Ефективність моделі професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи є відображенням очікуваних результатів від її упровадження на трьох рівнях: *суб'єктному* (перехід з середнього рівня на достатній і високий в умовах практико-орієнтованої спрямованості освітньо-професійної діяльності); *професійному* (створення професійно орієнтованого освітнього середовища закладу вищої освіти із оволодінням необхідними стратегіями та технологіями саморозвитку та самовиховання); *суспільному* (зростання конкурентоспроможності та мобільності; підвищення якості технологічної освіти в Україні).

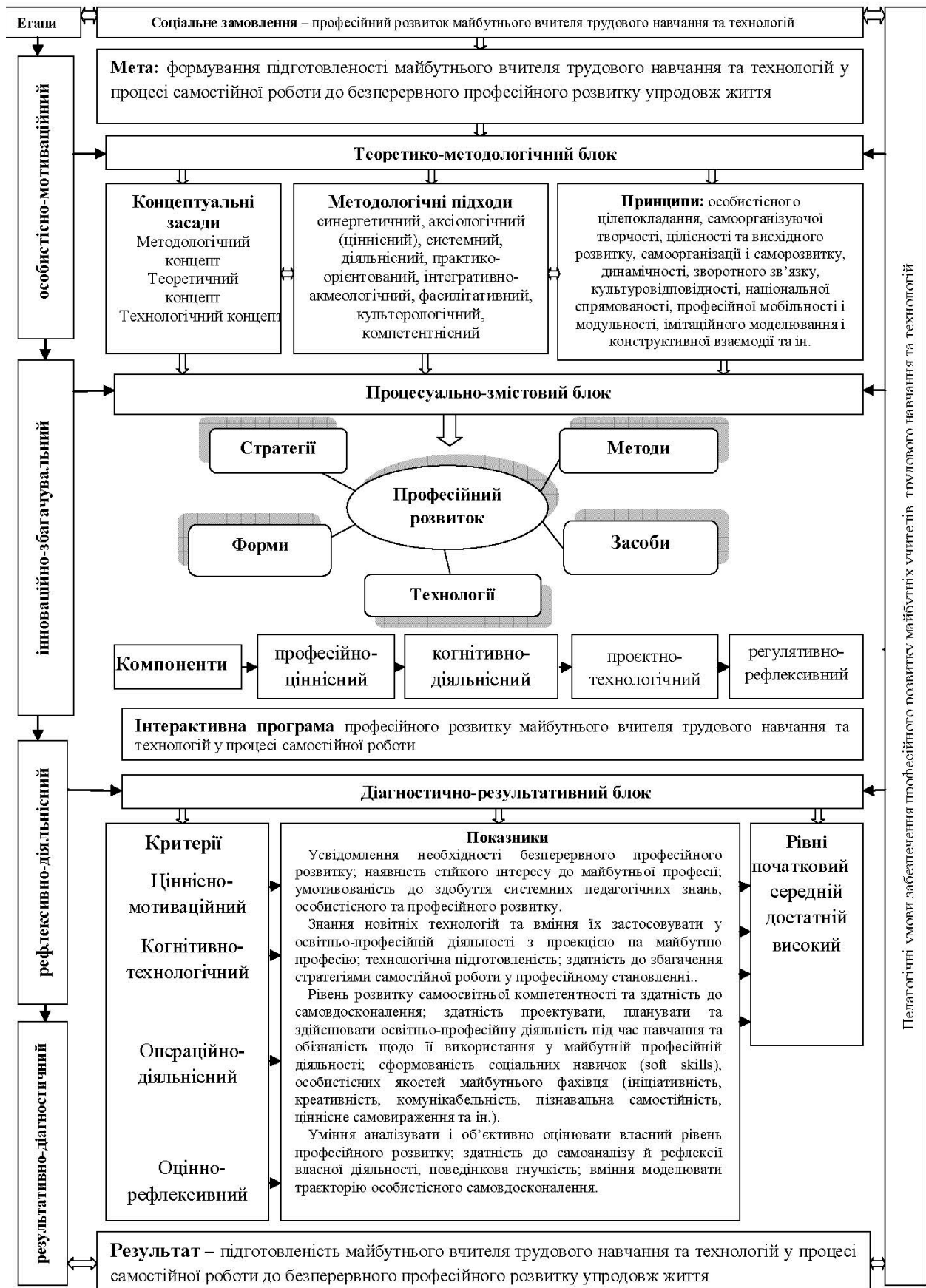

Рис. 1 Структурно-функціональна модель професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи

У *теоретико-методологічному блоці* структурно-функціональної моделі представлено соціальне замовлення, мету, концептуальні засади (методологічний, теоретичний, технологічний концепт, методологічні підходи та принципи). *Процесуально-змістовий блок* моделі відображає етапи (особистісно-мотиваційний, інноваційно-збагачувальний, рефлексивно-діяльнісний, результативно-діагностичний), педагогічні умови, стратегії, засоби, форми, методи, технології. *Діагностично-результативний блок* передбачав моніторинг готовності до професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, результативність активного включення студента у освітньо-професійну діяльність за індивідуальною освітньою траєкторією. Досліджено, що рефлексивний механізм впровадження структурно-функціональної моделі полягає у встановленні зворотного зв'язку в системі «мета ↔ результат» з урахуванням педагогічних умов, які розглянуто як спеціально сконструйований процес, що слугує основою реалізації розробленої інтерактивної розвивальної програми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи у динаміці векторів інтегральної освітньо-професійної діяльності (науково-дослідницької, художньо-проектної, конструкторської, технологічної, організаційно-управлінської та ін.), стимулюванні рефлексії та мобільності майбутніх учителів трудового навчання та технологій до автономного навчання та самовдосконалення упродовж життя.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка ефективності забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи» – розкрито основні етапи проведення дослідно-експериментальної роботи; представлено отримані результати перевірки дієвості визначених педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі; здійснено аналіз результатів дослідження.

Експериментальне дослідження проводилося в декілька етапів. На *особистісно-мотиваційному етапі* відбувалося ознайомлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій із багатокомпонентною структурою професійного розвитку, різновидами стратегій самостійної роботи на основі оновлення тематики змісту й форм аудиторної та позааудиторної самостійної роботи та участі у культурно-мистецьких заходах; звернення до активних методів навчання («лекція з елементами бесіди», «проблемна лекція», «лекція з елементами пошукової діяльності», «лекція з елементами візуалізації») та інтерактивних технологій на практичних та лабораторних заняттях на засадах фасилітаційного спілкування і супервізорської допомоги у подоланні труднощів для досягнення успіху тощо) тощо.

Значна роль була відведена щоквартальному науково-методичному семінару викладачів «Креативний підхід у технологічній освіті» та студентського семінару «Шляхи удосконалення професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій», які забезпечили розвиток усталеного інтересу та сприяли формуванню у майбутніх учителів трудового навчання та технологій внутрішньої мотивації та самоосвітньої компетентності до використання технологій

самостійної роботи у процесі освітньо-професійної діяльності. На *інноваційно-збагачувальному* та *рефлексивно-діяльнісному* етапах в освітній процес професійної підготовки було впроваджено спецкурс «Сучасні технології самостійної роботи у професійному розвитку майбутнього вчителя» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) і організовано роботу студентського гуртка «Арт-майстерня» з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво. Розширено обсяг знань, умінь і навичок майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, актуалізовано їхній теоретичний досвід для подальшого застосування у практичній діяльності.

Уведено традиційні та інтерактивні форми й методи навчання (лекції з елементами бесіди, диспути, тренінги, моделювання, метод проєктів, персональні портфоліо тощо), засоби навчання (інтерактивне спілкування, інформаційне та науково-методичне забезпечення системи Moodle, ресурси електронних бібліотек; мультимедійні програми та презентації за програмним забезпеченням Microsoft Power Point, SmartArt тощо) сприяли особистісному зростанні майбутнього вчителя трудового навчання та технологій, розвитку самоосвітньої компетентності, соціальних навичок (soft skills) та особистісних якостей (ініціативність, креативність, комунікабельність, пізнавальна самостійність, ціннісне самовираження та ін.) та культури самостійної праці.

Результативно-діагностичний етап реалізації експериментальної програми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи був спрямований на: розробку та застосування персонального портфоліо зі спрямуванням у майбутню професію; моделювання стратегій самостійної роботи на практикумах, арт-студіях, майстер-класах з використанням інноваційних технологій та сучасних технік художньої обробки матеріалів; виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань під час практики, презентацій звітів практики, підготовку наукових доповідей, участі у науково-методичних конференціях і семінарах, в олімпіадах та конкурсах наукових робіт та налаштовував до програмування професійного росту майбутнього фахівця в умовах безперервної освіти для досягнення успіху впродовж життя. Виокремлено мотиваційні чинники, що сприяли професійному зростанню майбутніх учителів у процесі самостійної роботи й інтенсивності професійного розвитку майбутніх учителів до використання стратегій самостійної роботи у процесі освітньо-професійної діяльності (врахування регіонального аспекту за місцем проживання та майбутнього працевлаштування; наскрізна побудова індивідуальної освітньої траєкторії, спрямованої на культурологічне зростання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій; індивідуальний і диференційований добір технологій самостійної роботи, завдань з огляду на тип вищої нервової діяльності, задатки та здібності студентів; активне залучення майбутніх учителів до сучасних форм і видів самостійної роботи за допомогою засобів Facebook, Viber, Instagram, Zoom тощо). Серед негативних чинників, що гальмували процес переходу майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі професійного розвитку від нижчого рівня до

вищого, названо: індивідуально-психологічні особливості студентів (замкнутість, пасивність, надмірна тривожність, відчуття особистої і професійної неадекватності, невпевненості у першому робочому місці, почуття провини за свої похибки; невпевненість у власних силах тощо).

Результати отримані на констатувальному етапі показали, що в усіх досліджуваних групах показники сформованості професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій практично однакові. Це дозволило провести довільний розподіл студентів на КГ і ЕГ.

На формувальному етапі реалізовано експериментальну програму професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи й укладено порівняльну характеристику рівнів професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, визначено позитивну динаміку за допомогою методів математичної статистики (табл. 1).

Таблиця 1

**Узагальнені результати рівня сформованості професійного розвитку
майбутніх учителів трудового навчання та технологій
до і після проведення експерименту**

Рівень	КГ (120 осіб – 100 %)				ЕГ (124 – 100 %)			
	до експерименту		після експерименту		до експерименту		після експерименту	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Початковий	42	35,00	24	20,00	40	32,26	14	11,29
Середній	38	31,67	44	36,67	38	30,65	32	25,81
Достатній	28	23,33	34	28,33	30	24,19	48	38,71
Високий	12	10,00	18	15,00	16	12,9	30	24,19

Після проведення експерименту, відповідно до наведених у табл. 1 даних, показники високого рівня сформованості професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій покращилися у КГ з 10,00 % до 15,00 % а у ЕГ – з 12,9 % до 24,19 %, а показники достатнього рівня зросли з 23,33 % до 28,33 % у КГ і з 24,19 % до 38,71 % в ЕГ. Результати середнього рівня сформованості у КГ збільшилися з 31,67 % до 36,67 %, а у ЕГ, навпаки, зменшилися із 30,65 % до 25,81 %. Найбільших позитивних змін зазнав початковий рівень: у КГ зменшився з 35,00 % до 20,00 %, а у ЕГ – з 32,26 % до 11,29 %. Значущість змін результатів оцінено за допомогою непараметричного критерію К. Пірсона χ^2 .

Порівняльний аналіз отриманих результатів, підтверджує ефективність визначених педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

ВИСНОВКИ

У дисертації висвітлені результати теоретичного обґрунтування та практичного розв'язання наукової проблеми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. Узагальнення результатів дисертаційного дослідження слугують підставою для формулювання таких **висновків**:

1. Вивчення наявного стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці доводить актуальність проблеми професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. За результатами дослідження професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, теоретичного обґрунтування базових понять у педагогічній теорії та практиці з'ясовано, що професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи – це цілеспрямований та безперервний процес зростання, становлення у навчально-професійній діяльності професійно значущих знань та умінь, компетентностей (професійної й самоосвітньої), особистісних якостей (ініціативність, креативність, комунікабельність, пізнавальна самостійність, ціннісне самовираження та ін.) і педагогічних здібностей, соціальних навичок (soft skills) для творчої самореалізації у професійній сфері як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності для досягнення успіху впродовж життя.

Підготовленість до професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи визначено як індивідуально-груповий процес професійної підготовки, що характеризується такими параметрами: оптимальністю щодо наявних суб'єкт-суб'єктних умов професійного навчання та особистісної самореалізації, реальною спроможністю до успішного виконання діяльності за професійним стандартом, практичною підготовленістю щодо розв'язання професійних та соціальних завдань в умовах освітнього закладу та автономності у продовженні освіти впродовж життя.

Розглянуто професійний розвиток майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи як цілеспрямований безперервний процес, а підготовленість як результат професійного розвитку майбутнього фахівця у процесі професійного навчання у ЗВО.

2. Виокремлено та схарактеризовано критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний) із відповідними показниками, за якими схарактеризовано рівні прояву досліджуваного феномену у майбутніх фахівців (високий; достатній; середній; початковий); обґрунтовано структуру процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій із компонентним складом (професійно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, проєктно-технологічний, регулятивно-рефлексивний).

Встановлено, що в умовах трансформації вітчизняної професійної системи освіти та її переорієнтації на задоволення індивідуальних інтересів і потреб кожного учасника освітнього процесу як унікальної особистості, формування у них основних життєвих та професійних компетентностей актуалізується значення

процедури прогнозування професійного та життєвого шляху, що дає змогу виявити нові можливості та резерви особистісного та професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладі вищої освіти.

3. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи (вмотивоване навчання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій стратегій самостійної роботи із забезпеченням індивідуальної освітньої траєкторії; реалізація виховного потенціалу сучасних практико-зорієнтованих технологій самостійної роботи з опорою на українські народні промисли та декоративно-ужиткове мистецтво; науково-методичний супровід процесу професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій на засадах гуманізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, фасилітаційного спілкування і супервізорської допомоги; програмування майбутнім учителем трудового навчання та технологій персонального портфоліо професійного розвитку для життєвої та професійної перспективи). Для їх реалізації було використано: веб-квести, технології кооперативного і кооперативно-групового навчання, активні методи кейс-технологій та сучасних технік художньої обробки матеріалів, спрямованих на оптимізацію професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій з проєкцією на майбутню професію сприяли формуванні соціально активної і життєво компетентної особистості майбутнього фахівця, здатного до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. Експериментально перевірено ефективність впровадження в освітньо-професійну діяльність педагогічних умов та їх результативність у процесі забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи.

4. Розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено дієвість структурно-функціональної моделі процесу професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи, яка охоплює блоки (теоретико-методологічний, процесуально-змістовий, діагностично-результативний) та етапи реалізації (особистісно-мотиваційний, інноваційно-збагачувальний, рефлексивно-діяльнісний і результативно-діагностичний). Установлено, що інтерактивна розвивальна програма професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій з інтеграцією стратегій самостійної роботи відзначається професійною спрямованістю на забезпечення теоретичними знаннями, уміннями, динамічними імперативами професійної та самоосвітньої компетентностей та інтегративних якостей особистості майбутнього фахівця задля ефективного зростання у професійній та життєвій перспективі діяльності.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальший науковий пошук доцільно спрямувати на визначення науково-методичного забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій в умовах змішаного навчання у вищій школі та розроблення педагогічного інструментарію для Центрів професійного розвитку в умовах інформальної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ніколайчук І. В. Самостійна робота як важливий аспект формування майбутнього фахівця. *Трудова підготовка в закладах освіти*. Київ, 2011. Вип. 4. С. 22–25.
 2. Цісарук І. В. Основні підходи до проблеми організації та підготовки самостійної роботи майбутніх учителів технологій. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2012. Вип. 36. С. 327–331.
 3. Цісарук В. Ю., Цісарук І. В. Методика організації самостійної роботи майбутніх учителів технологій у процесі вивчення фахових дисциплін. *Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка*. Сер.: Педагогіка. Кременець, 2015. Вип. 4. С. 105–108.
 4. Cisaruk W., Cisaruk I. Współczesne metody i formy aktywizacji samodzielnej pracy studentów. *Dylematy innowacyjności: monografia zbiorowa do udziału w Konferencji Jubileuszowej z okazji 10-lecia Wydziału Podstaw Techniki*. Lublin, 2018. S. 135–149.
 5. Цісарук В., Цісарук І. Самоосвітня компетентність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. *Молодь і ринок*: наук.-пед. журн. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2018. № 7 (162). С. 32–36.
 6. Цісарук І. Актуальність проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. № 58. С. 48–53.
 7. Tsisaruk I. V. Analysis of the Results of Experimental Research of Professional Development of the Future Teacher of Labor Education and Technologies in Technologies. *Journal of Education, Health and Sport*. 2020. Vol. 10, № 3. pp. 295–301.
 8. Бенера В. Є., Цісарук І. В. Професійний розвиток майбутніх вчителів трудового навчання та технологій у вищій школі за кордоном. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Сер.: Педагогіка. Кременець: ВЦ КОГПА, 2020. Вип. 12. С. 56–72.
 9. Бенера В., Цісарук І. Самостійна робота: теорія і практика у професійній підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій: посіб. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2020. 296 с.
 10. Цісарук І. В. Моделювання процесу професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Сер.: Педагогіка. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2020. Вип. 13. С. 73–93.
- Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації*
11. Цісарук В. Ю., Цісарук І. В. Організація самостійної роботи студентів за методикою «перевернутий клас». *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 13. Проблеми трудової та

професійної підготовки: зб. наук. праць. Київ, 2017. Вип. 9. С. 91–95.

12. Цісарук В. Ю., Цісарук І. В. Педагогічна практика як вид самостійної роботи студентів. *Litteris et Artibus: нові горизонти*: зб. наук. статей. Кременець: КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 2. С. 65–70.

13. Цісарук І. В. Веб-квест як інноваційна технологія навчання. *Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 30–31 жовт. 2018 р.). Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2018. С. 20–22.

14. Цісарук І. В. Компоненти професійного розвитку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland* (Wolomin, 19–20 October 2018). Wolomin, 2018. Vol. 1. pp. 45–47.

15. Цісарук І. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Глухів, 22–23 трав. 2018 р.). Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2018. С. 181–183.

16. Цісарук І. В. Контроль самостійної роботи студентів. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 27–28 груд. 2019 р.) Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч. 2. С. 96–101.

17. Цісарук І. В. Педагогічні умови ефективності професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця, 2020. Вип. 2. С. 48–51.

18. Цісарук І. В. Експериментальне дослідження професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2020. № 7 (28). С. 146–151.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Ніколайчук І. В. Переваги та недоліки самостійної роботи студентів. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ: БДПУ, 2010. Вип. 2. С. 246–250.

20. Ніколайчук І. В. Необхідність наступності та самостійної роботи у процесі підготовки майбутнього вчителя трудового навчання. *Педагогічна теорія і практика*: зб. наук. праць. Київ: КиМУ, 2011. Вип. 2. С. 197–209.

21. Цісарук І. В. Методика організації проектної діяльності студентів на заняттях з художньої обробки матеріалів. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*: зб. наук. праць. Кременець, 2013. Вип. 9. С. 75–78.

АНОТАЦІЇ

Цісарук І. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2021.

Дисертаційна робота присвячена теоретико-експериментальному дослідженню проблеми професійного розвитку майбутнього учителя трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. Виокремлено та схарактеризовано структуру (професійно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, проектно-технологічний, регулятивно-рефлексивний), критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний), показники та рівні (початковий, середній, достатній, високий) досліджуваного феномену. Визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі самостійної роботи. Експериментально доведено дієвість розробленої структурно-функціональної моделі (теоретико-методологічний, процесуально-змістовий, діагностично-результативний блоки) на етапах реалізації (особистісно-мотиваційний, інноваційно-збагачувальний, рефлексивно-діяльнісний і результативно-діагностичний) за визначених педагогічних умов.

Ключові слова: професійний розвиток, професійний розвиток майбутнього вчителя трудового навчання та технологій, стратегії самостійної роботи, самоосвітня компетентність, педагогічні умови, структурно-функціональна модель.

Цисарук И. В. Профессиональное развитие будущего учителя трудового обучения и технологий в процессе самостоятельной работы. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2021.

Диссертация посвящена проблеме формирования подготовленности будущих учителей трудового обучения и технологий к педагогической профессиональной деятельности и непрерывному профессиональному развитию в течение жизни. Апробировано авторскую интерактивную развивающую программу профессионального развития будущих учителей трудового обучения и технологий (ИРППР). Выделено структуру процесса профессионального развития компонентным составом (профессионально-ценностный, когнитивно-деятельностный, проектно-технологический, регулятивно-рефлексивный); определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни (начальный, средний, достаточный, высокий). Определены педагогические условия

обеспечения профессионального развития будущих учителей трудового обучения и технологий. Разработана и экспериментально проверена структурно-функциональная модель изучаемого процесса. Положительные результаты опытно-экспериментального исследования свидетельствуют об эффективности внедренных методик.

Ключевые слова: профессиональное развитие, профессиональное развитие будущего учителя трудового обучения и технологий, стратегии самостоятельной работы, самообразовательная компетентность, педагогические условия, структурно-функциональная модель.

Tsisaruk I. V. Professional Development of the Future Teacher of Labour Training and Technologies in the Process of Independent Work. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2021.

Theoretical and practical aspects of professional development of the future teacher of labour training and technologies in the process of independent work are considered and substantiated in the dissertation. The author's definition of professional development of the future teachers of labour training and technologies is formulated in two aspects on the basis of comparative analysis of scientific and pedagogical sources of the researched problem: acquisition of new competences which will be used during professional activity and purposeful-systematic influence in the process of professional training by means of independent work with the aim of preparation to perform new, more complex tasks during future professional activities. Continuous professional development of the future teacher as a process based on all forms and levels of school and professional training is revealed with a stress on professional development, as well as formal and informal methods of deepening of professional knowledge, formation of skills and abilities during professional development and lifelong learning.

The structure of the analyzed phenomenon is represented by professional-value, cognitive-active, project-technological, regulatory-reflexive components according to relevant criteria: value-motivational, cognitive-technological, operational-active, evaluative-reflexive. According to the structural components and criteria, four levels of formation of the studied phenomenon (initial, medium, sufficient, high) are characterized.

Pedagogical conditions for ensuring of professional development of the future teachers of labour training and technology in the process of independent work are named and substantiated. Effectiveness of structural-functional model of the process of professional development of the future teachers of labour training and technology in the process of independent work is developed, theoretically substantiated and experimentally tested. The model is represented by functional unity of blocks (theoretical-methodological, procedural-semantic, diagnostic-resultative) and stages of implementation (personal-motivational, innovative-enriching, reflexive-active and

resultative-diagnostic), which are aimed to prepare future specialist for continuous professional development throughout life. Personal-motivational stage that is motivated immersion of the future teachers of labour training and technology in cooperation and partnership in the process of technologies of independent work in order to develop awareness with the need for continuous professional development; interactive assimilation of theoretical knowledge in the process of group and individual educational and professional activities in order to develop lasting interest for the future profession, acquaintance with modern technologies and techniques of technological education for motivation to acquire systematic pedagogical knowledge, personal and professional growth. The innovation and enrichment stage provided enrichment with knowledge of the latest technologies and ability to use them with educational and professional aims with projection on the future profession; contributed to the development of design and technological readiness and ability to enrich the strategies of independent work for personal and professional development. Reflective-active stage contributed to development of skills and abilities of group work, creative abilities of the future teachers of labour training and technology in practice with the use of innovative forms of organization of educational process, namely: cooperative learning (work in small groups, which effectively combines the use of traditional and innovative methods); mutual learning (transference of knowledge from more prepared students to their peers); interactive learning (co-learning and mutual learning using interactive technologies and learning methods); problem-based learning (solving problem situations); inverted learning (learning new material in the process of independent work of students with appropriate tools in combination with group practical learning activities). Resultative-diagnostic stage provided the use of methods of self-assessment and self-analysis, reflexive exercises and training tasks for the future teacher to assess their own activities and themselves as individuals; formation of their own needs and motives for self-understanding; level of self-esteem increasing, self-approval in the process of effective independent work.

Analysis of the results of control stage of our research showed practical significance of definite pedagogical conditions, developed structural and functional model and implemented interactive development program for professional development of the future teacher of labour training and technology.

Key words: professional development, professional genesis, professional development of the future teacher of labour training and technologies, strategies of independent work, self-educational competence, personal portfolio, preparedness, pedagogical conditions, structural-functional model.

Підписано до друку 19.03.2021 р. Формат 60х84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 326.

Віддруковано у видавничому центрі Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
47003, м. Кременець, вул. Ліцейна, 1

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №6074 від 13.03.2018р.